VÉLEMÉNYÜNK SZERINT

KEZÉT CSÓKOLOM!

Kollégánk a Magyar Kábelművek arácsi üdülőjében járt, s látogatásáról képekkel is dokumentált riportban számolt be a Tükörben. A hangulatos dolgozatból nemcsak azt tudjuk meg, hogy milyen példásan gondoskodik a Kábelművek az alkalmazottak nyári pihenéséről, de arról is értesülünk: milyen családias, mondhatni népi demokratikus légkör uralkodik az üdülőtelepen. E tényt bizonyítandó, a krónikás felidézi Ábel Alajos villanyszerelő édesanyjának a Balaton partján megesett történetét.

Ábel néni éveken át a Magyar Kábelművek munkása volt. A dróthúzóban dolgozott, férfimunkát végzett, hogy öt fiát felnevelhesse. Később darukezelő, majd liftes lett, aztán nyugdíjba ment. *„Tavaly Ábel mama is itt volt az üdülőben. Nem üdülni jött, hanem kisegíteni. A vendégek között volt éppen Zentai vezérigazgató is... És amikor a vezérigazgató a nyugdíjas dróthúzóval összetalálkozott, így köszöntötte: Kezét csókolom, Ábel néni! Ez a Magyar Kábelművek jellemző hangja..."*

Nem ismerjük Zentai *elvtársat*, s ezért azt sem tudjuk: általában kinek, hogyan szokott köszönni? Ez különben is, az ő dolga. Nyilván tudja ő is, hogy a tiszteletet számos, a magyar nyelvben elfogadott köszönési móddal lehet kifejezni. Egy barátságos Jó reggelt!-tel csakúgy, mint egy kedves Szervusszal. Kezét csókolommal is, természetesen. Sem az egyik, sem a másik, de még a harmadik köszönésben sem látunk messzemenő következtetésre alkalmas történelmi jelképet. Alighanem a szegény vezérigazgató se sejtette, hogy a magától éretetődő gesztus, mellyel a nála idősebb asszonyt üdvözölte, majdan feljegyzésre érdemes tetté válik, és mint ilyen, nagy sajtónyilvánosságot kap. Feltételezzük, hogy az elragadtatott riporteri beszámoló olvastán velünk együtt kínosan feszeng. Ugyanis megdicsérni valakit azért, mert nem tesz különbséget ember és ember között, annyi, mint a megkülönböztetést tartani természetesnek. Kedvetlenül kérdezzük laptársunktól: vajon nem érkezett-e még el az ideje, hogy a helyreállt emberi viszonylatokat lelkendezés nélkül tudomásul vegyük?

k. é.

IGAZOLVÁNY A FIATALOKNAK

Sok szó esik mostanában a huliganizmusról. (Néha tettek helyett is mintha csak beszélnénk.) Két évvel ezelőtt kevesebb szó volt róla. Ekkor, a budapesti Diákparlamenten találkoztunk először a javaslattal: a dolgozó, tanuló fiatalokat lássák el egy speciális igazolvánnyal, amely megkönnyíti számukra a vakáció kellemes eltöltését, az országjárást. Az ilyen igazolvánnyal rendelkezőket senki nem nézné hosszú hajú huligánoknak, a vízparton csövező bűnözőnek. Az ötlet számos országban bevált. Akkor az illetékesek azt ígérték: „utánajárnak" a dolognak. Két év telt el azóta és úgyszólván nem múlt el hónap, hogy valamelyik újság ne szólt volna a témáról. (Legutóbb a Népszabadság vasárnapi száma.)

Félreértés ne essék, elképzelhető, hogy a javaslat megvalósításának áthághatatlan akadályai vannak (kevés a papír, sok az adminisztrációs többletmunka stb.). Csak egyet nem lehet érteni: miért nem érzi magát senki annyira illetékesnek, hogy érdemben válaszoljon a javaslatokra, a cikkekre.

Most, amikor hatékonyabb harcot hirdetünk a telefonrongálók, a szoborcsonkítók és egyéb garázdák ellen, fokozott jelentősége van az ifjúsági igazolvány kiadásának is.

báron

BECSÉRTÉK

Csaknem valamennyi lapunkban olvasható volt a következő kis hír: *„Labdarúgósztárok személyi tulajdonaiból, díjaiból kiállítást rendeznek Londonban. Természetesen Pelé is képviselteti magát, kiállítási tárgyait azonban igen magasra biztosítja. A 10-es számú Santos-mezét, amelyet akkor hordott, amikor az ezredik gólját lőtte, 30 ezer dollárra biztosítja, ugyanennyire azt a nemzeti színű mezt, amelyet a mostani VB alkalmával viselt Mexikóban. Az aranykoronát amelyet a VB alkalmával adtak át neki, 60 ezer dollár értékűnek »tartja«. Ugyanennyi a biztosítási díja annak a labdának, amellyel az ezredik gólt rúgta. Az 1958. évi svédországi VB-s cipőjének biztosítási díját is 60 ezer dollárban állapította meg — előterjesztésében."*

Azt hiszem, G. B. Shawtól származik az a mondás, mely szerint „cinikus az, aki mindennek tudja az árát, de semminek sem tudja az értékét". A szerénységéről közismert fekete gyöngyszemet távolról sincs szándékunkban cinizmussal vádolni, annál kevésbé, mert félő, hogy ő az értékek mellett az árakkal sincs egészen tisztában.

Mindenesetre elgondolkoztató: vajon mekkora összegre biztosíthatná Picasso egyik elhasznált ecsetjét vagy — mondjuk — Pablo Neruda egyik golyóstollát?

l-cz

AZTÁN

„És mi történt aztán? Először Palócz Vera szegedi gimnazista életre-halálra beleszeret Iharosba, aki Peer Gyntöt játssza a színházban. Aztán: még halálasabban beleszeret Kolozs Jánosba, a karmesterbe. Aztán? Kiderül, hogy Kolozs János karmester is más, meg Kolozs János agronómus is más, és akkor, éppen akkor, amikor találkozik a tekintetük és az első érzelmekkel teli szót váltják, abbamarad a regény... Addig azonban rengeteg fontos, életre szóló élmény, tanulság, kaland szövődik Vera életébe, hogy szinte magunk előtt látjuk a jövőjét..."

Az én életembe az a tanulság szövődött, hogy megfelelő fülszöveggel a legjobb ifjúsági regényt is el lehet rontani, mint ez a fenti idézetből kiderült. Mert, hogy tovább idézzek: *„... a gyereklelkekhez és emberhez jól értő közkedvelt írónő még a »mi történt aztán«-ra, ami minden fiatalt annyira érdekel, a regény befejezése után is választ ad szellemes epilógusában..."*

Nem akarok hosszas nyelvtani magyarázatba kezdeni a kapcsolatos mondatok természetes és főleg logikai határairól, csak arra volnék kíváncsi; olyan kérdés ez, amelyre feltétlenül csíkos leányregényben kell keresni a választ?

Jász István

A KÉT GYULA

Hírügynökségi jelentések szerint a szakértők megnyugtatóan tisztázták, hogy Raffaelnek Gyula pápát ábrázoló egyik ifjúkori alkotása nem a firenzei Uffizi-képtárban található, mint eddig hittük, hanem egy londoni múzeumban; ezzel szemben az e műről készült egykorú másolat lelőhelye nem London, hanem Firenze, mégpedig az Uffizi-képtár. Vagyis: eddig összecserélték egymással az eredetit és másolatát, és e tévedésre csak a másolatnak vélt eredeti restaurálása során derült fény.

Eddig teljesen rendjén van a hír; csakhogy a londoni jelentés diadalmasan beszámol arról is, hogy az eddig kevéssé becsesnek tartott kép értéke az új tényállás közhírré tételével egy csapásra hárommillió fontra szökött fel. Rejtett raffaeli értékei szakértői szóra előszökkentek a festék rétegei alól, így hát a londoni közönség, amely 1824 óta gyönyörködhetett benne — ha ugyan nem valami pincében tárolták —, most végre rádöbbenhetett arra, hogy minden milliméteréről a lángész napja ragyog.

Engem azonban jobban érdekel a firenzei példány sorsa. A tanítványok alkották, még amikor a Mester huszonnyolc éves volt, a Mester képének mintájára. Hányan álltak előtte, műértők és sznobok, valódi vagy kipréselt áhítattal, évszázadokon át! És lámcsak, most kiderült: helytelenül tették, nem ez az igazi Gyula, és ha valaki önhitten és fennhéjázva pénzt kínált volna érte, mondjuk hárommillió fontot, akkor most alaposan „ráfázna"...

Hiszen nyilvánvaló, noha erről nem számol be diadalmas jelentés, hogy amennyivel a londoni kép értéke növekedett, annyival csökkent a firenzeié. A két Gyula szépségének és értékének összege állandó. Persze, ha az életből sem hiányozna a modern vígjátékírók igazságtevő dühe, akkor kisvártatva felfedeznék, hogy mégis a firenzei kép a valódi, majd ismét a londonié volna a pálma és e fordulatokhoz sznobok és képüzérek hullahegyei szolgáltatnák az eszmei tanulságot.

é. l.

HALHATATLANSÁG + 10 ÉV

Az Eseménynaptár arról tudósít, hogy ez év augusztus 26-án lenne 100 esztendős Guillaume Apollinaire. Az életrajzi ismertetésben megállapítják, hogy a költő *„származása homályos"*.

A Világirodalmi Lexikon és más források szerint Apollinaire 1880-ban született, s eszerint még csak 90 éves lenne az idén. Annyira tehát mégsem homályos a származása, hogy ne tudnánk pontosan: mikor született.

A tíz évvel való *öregítés* talán *öregbíteni* kívánta a költő jó hírét?

Aligha szorul rá.

A. J.

NYELVELHÁRÍTÁS

A Magyar Nemzet vasárnapi számában az egyik olvasó kifogásolja az *„árvízvédelem"* szót, mondván, nem az árvizet védjük, hanem az árvíz ellen védekezünk. Mindjárt új kifejezést is javasolt; szerinte az *árvízelhárítás* vagy az *árvíz elleni védekezés* pontosabb, és különben is a „-védelem" utótagú szavak mindig tárgyi összetételben fordulnak elő. Illetékesnek érzem magam, mert éppen én voltam az, aki Leiter Jakab árvízi garázdálkodására felhívtam a figyelmet e lap hasábjain, mégis úgy érzem, itt nincs szükség nyelvvédelemre. Mert az olvasónak igaza van, elvileg. A gyakorlat azonban a tömörebb kifejezést elfogadta, minden magyar anyanyelvű ember, de még a magyart tanuló diákok is érthetik, miről van szó. Én legalábbis az árvízvédelemmel az önfeláldozás, az áldozatvállalás összetett szavait asszociálom legritkább esetben gondolok arra, hogy a magyar nyelvet veszély fenyegeti.

J. L.

ÉVFORDULÓK

A magyar sajtó mindig is figyelemre méltóan kegyeletes volt, a történelem, művészet, tudomány egyetlen vezéralakja se maradt megemlékezetlenül, ha a születése vagy a halála óta eltelt idő elérte a negyedévszázadonkénti fordulókat. Mostanában tízévenként is emlékezünk, sőt ötévenként, ha jelentős egyéniség emlékét őrizzük.

A Népszava évfordulónaptára azonban minden eddigi kegyeletcsúcsot megdönt. Ha nem olvasnánk szorgalmasan, tökéletesen megfeledkeznénk róla, hogy a közeljövőben emlékezünk J. N. Mälzel német mechanikus, a metronóm feltalálója halálának 132. és Aigner Sándor, a budai Mátyástemplom restaurátora születésének 116. évfordulójára. Grigorescu román festő halálának 63. és Andrea Del Sarto firenzei festő halálának 502. évfordulójára stb.

Egyszerűbb volna persze, ha az egész vaskos Életrajzi Lexikont közölnék betűrend szerint folytatásokban, évenként, hiszen mindenkinek van minden évben évfordulója. Némely nagy embernek — ha például 238 éve született és 173 éve halt meg — kettő is.

os

NE HÁRSFÁZZUNK

Mi a különbség a hárfa és a hársfa között?

Alkalmasint semmi.

Az ÉS a hét kulturális eseményei között hívta föl nemrég a figyelmet a Magyar Hársfatrió hangversenyére.

Egyik napilapunk tárcájában pedig a múlt héten egy magyar ifjú s egy öreg breton választékos francia nyelven így cseveg:

— Van németed?

— Én vagyok Magyarország.

Furcsa szerkezet a nyelv.

Anyanyelvi fokon még csak-csak elsajátítjuk.

Sznob novellaírói és korrektori fokon állandóan vétünk ellene.

Pedig milyen különbség van aközött — Német vagy? meg Van németed? — vagy aközött: Magyar vagyok meg Én vagyok Magyarország.

Ha ezt a különbséget hársfázni tudnánk...

n

„FÜLÉNEK NEM ÉNEK"

Vasárnap reggeli hangulatos riport a rádióban: magyar szót hallunk Bulgáriából. A várnai Hunyadi-emlékmű tövéből, a sumeni Kossuth-házból, a szófiai Magyar Intézetből. Ekkor azonban legszívesebben elzárnánk a rádiót: a magyar nyelvtanfolyam magyar tanárnője fülsértően csúnya hanglejtéssel beszéli anyanyelvét". Nem akarjuk kétségbe vonni a tanárnő tudását, felkészültségét, abban sincs okunk kételkedni, hogy bolgár tanítványainak lelkes és eredményes vezetője a magyar nyelv rejtelmeinek labirintusában; bizonyság erre egy növendéke, aki magyarul szólal meg a mikrofon előtt — de jaj, ugyanolyan bántóan fölcsapja a hangot a szóvégeken! S ezért természetesen nem őt kell hibáztatnunk.

„Fülének — Nem ének — A nyelv, — Csak *jelv"* — ezt a versikét rögtönözte egyszer Kodály azokra a nyelvészekre, akik keveset törődtek a nyelv hangzásával. Intelmére ma sem árt emlékezni. Beszédkultúránk igen elhanyagolt állapotban van, különösen ahhoz az érdeklődéshez képest, amelyet a nagyközönség a nyelvi kérdések iránt általában tanúsít. Aránytalanul kevesebb figyelmet fordítunk az élőbeszédre, mint az írott szóra. Az iskolában a dolgozatok nyelvi, fogalmazásbeli hibáit a tanárnak ki kell javítani, az osztályzatba beszámítani; felelés vagy más szóbeli megnyilatkozás közben legföljebb az egészen kirívó nyelvtani vétségekre figyelmeztet, de a rossz szófűzésre, a helytelen hangsúlyozásra, a tisztátalan kiejtésre csak akkor, ha különlegesen lelkiismeretes — és kifogástalan a nyelvi hallása. Értelmes, jó tanuló — és tegyük hozzá: írásban ügyesen fogalmazó — fiatalok képtelenek egy kirándulás élményeit, egy színdarab tartalmát épkézláb mondatokban, töltelék szók, „szóval"-ok, „és akkor aztán"-ok, „meg minden"-ek nélkül elmondani; nyögnek, dünnyögnek, hadarnak, gombócosan, kásásan artikulálnak. Úgynevezett „egyszerű dolgozók", ha munkaköri kötelességük előírja, hogy időnként mikrofonba beszéljenek, annyira nem bíznak saját beszédkészségükben, hogy papírról olvassák be napjában több tucatszor az ilyen mondatokat: „a harmadik vágányra vonat érkezik, a vágány mellett tessék vigyázni" vagy „csak az értékmegőrzőben elhelyezett tárgyakért vállalunk felelősséget", merev, kisiskolás hangsúlyozással. Talán szükségtelen is említeni a kiváló írókat és jeles tudósokat, akik élvezhetetlen előadók. És hova lettek a szónokok, akik művészien megformált beszédjüket szabadon adják elő?

A beszédkultúra ügyének hivatott gazdái vannak. A szép magyar kiejtés ápolására alapított Kazinczy-díjat évről évre megkapják színészek, rádiósok, diákok — azok, akik a legszebben tudják elmondani, illetve *felolvasni idegen szerzők szövegét!* A Kazinczy-díjért vetélkedők a magánéletben saját szavaikat talán éppoly hanyagul, pongyolán formálják és fűzik egybe, mint az „utca embere". Meg kellene találni a módját annak, hogy a Kazinczy-díjjal valóban a szép magyar *beszédet*, ne a szép magyar *felolvasást* tüntessék ki.

A helyes kiejtés terjesztésében a legnagyobb szerep kétségkívül a rádióé. E hivatása teljesítéséért elismerésre méltóan sokat tesz. Hogy csúnyán beszélő riportalanyok és egyéb civilek is mikrofonhoz jutnak, az nem a rádió hibája, csak beszédkultúránk sajnálatos átlagszínvonalát tükrözi. Falusi tárgyú műsorokban különösen rosszul esik, ha a jó tájnyelvi ízekkel beszélő öregek között egy-egy tanácstitkár vagy téesz-elnök funkcionáriusi bikkfanyelven szólal meg. A rádió — amint azt nemrégiben egy érdekes műsorban hallhattuk — a csúnya szövegeket is igyekszik különféle technikai trükkökkel kikozmetikázni. Ám a rádióban is többnyire felolvasott szövegeket hallunk, s ezeknek is több dolog veszélyezteti az élvezhetőségét. A bemondó gyakran mű-beszédszünetekkel óhajtja az élőbeszéd illúzióját kelteni (rendszerint névelő vagy kötőszó után), máskor meg görcsösen ragaszkodik az iskolás kiejtési előírásokhoz, akkor is, ha ezzel az információ kárára van. Ha például a meteorológiai jelentésben az áll, hogy „felhőátvonulások, zápor, zivatar nélkül", a világért sem hangsúlyozná a *nélkül*-t, mivel megtanulta, hogy a névutó hangsúlytalan szó; pedig ebben az esetben éppen a közlés tartalma kívánja meg a legfontosabb mozzanat, a *nélkül* kiemelését.

Nem először esik szó ezekről a dolgokról; nemsokára öt éve lesz a helyes kiejtés, a szép magyar beszéd kérdéseiről tartott egri konferenciának, ahol ugyancsak régi kórtünetek, panaszok orvoslásának útját-módját keresték a részvevők. Ilyen régi, mondhatni idült tünet hogy beszédoktatás nálunk csak felsőfokon van, a színészek, bemondók képzésében; hogy a tanároknak szép beszédre nevelése mennyire eredményes, annak elszomorító, bár korántsem egyedülálló példája a bevezetőben említett nyelvtanárnő. Márpedig a legveszélyesebb, valósággal fertőző góc a csúnya kiejtésű tanár.

A helyes kiejtés normáinak kidolgozása, szabályokba foglalása a nyelvészek feladata. Nem könnyű feladat, végrehajtása évek munkájába telik. De ez nem menthet föl minket az alól, hogy a nyilvánvaló, ordító hibák ellen addig is ne harcoljunk, s ez már nem egy szűk szakmai közösség, hanem az egész közművelődés ügye. Az olaszokról azt tartják, saját beszédjük hangzását úgy élvezik, mint a muzsikát. Külföldi színtársulatok fellépésére, idegen nyelvű filmek előadására sokan azért mennek el, hogy a szépen beszélt idegen nyelv zenéjében gyönyörködjenek. Mert minden nyelv szépen hangzik, ha saját törvényeinek megfelelően, kultúráltan beszélik. Legyen hát a mi fülünknek is ének a nyelv, rádióban,, iskolában, társaságban, utcán.

Soltész Katalin